

RESTAURÁLÁSI DOKUMENTÁCIÓ

SZENT GELLÉRT MISERUHA (KAZULA)

49.T.252.

Története

A Szent Gellért miseruha a magyarországi késő középkori egyházművészet kiemelkedő emléke, szakmai források többsége olasz (firenzei), arannyal átszőtt brokátnak, 15. század vége eredetűnek tartja, amit a bélésre nyomtatott latin felirat is bizonyít. Az 1465-ös évszám Szeged történetében jelentős dátumnak bizonyul, mert két ereklyét őriz ebből az időből a Dóm Látogatóközpont; a Mátyás és a Szent Gellért miseruhát.

Az 1465-ös év Mátyás király kulcséve volt. Ekkorra rakta le uralkodásának alapjait, gazdasági fordulópontra, pénzreform, új aranyforint, élénk kereskedelem, növelt bevételek jellemezték az országot. Az adóbevételek növelése, központosítás és az állandó hadsereg költségeit is fedezte. Mátyás belpolitikai helyzete stabilizálódott, kevesebb volt a belső ellentét, a külföldi államok is elismerték, reformokat hozott, már nemcsak tárgyalta, hanem végrehajtott. A pápa erkölcsi támogatását is élvezte. A latin műveltség is erősödött, ettől számítjuk a reneszánsz kezdeti idejét.

A felemelkedésnek Szeged is haszonélvezője volt, a Tisza-Maros csomópontnak, jelentős só, marha kereskedelemnek köszönhetően fontos dél-alföldi kereskedelmi központtá fejlődött. Mátyás aktív utazóként Szegednek is fontos szerepet szán uralkodása során, többek között itt tartott országgyűlést 1465-ben államszervezés céljából. A Mátyás miseruha és a Szent Gellért miseruha tanúja volt e jelentős eseményeknek, amit a bélésre nyomtatott latin felirat bizonyít.

Méretei

Háta hossza: 99 cm.; háta szélessége: 66 cm.; eleje hossza: 79 cm.; eleje szélessége: 63 cm.; váll szélessége: 21 cm.

Anyaga

Az arannyal átszőtt selyembrokát alátámasztója nyers kendervászon, bélése elszürkült pamutvászon. Eleje bélésén barna tussal nyomtatott latin felirat, mely a miseruha készítés és eredettörténetét tartalmazza.

A felirat magyar fordítása: **„E Casula renováltatott 1630 évben. Egykor Szent Gellértnek a Csanádi Egyházmegye első püspökének és vértanúnak volt szentelve, jelenleg pedig e Szegedi Konvent tiszteletre méltó helye, 1465 óta.” MI**

Készítési mód

A miseruha hátát teljesen kitölti egy domború hímzéssel kialakított kereszt (hossza: 98 cm.; szélessége: 16,5 cm.; kereszt szára: 45 cm). A kereszt alapja fektetett aranyszállal borított és szálanként levarrott, szövőszéken készült, a benne levő szentábrázolásokat fémszálas, aláöltött domború hímzéssel alakították ki. Az alakok és az architektúra körvonalai aláöltöttek. A kereszt karjain későgót baldachin alatt balról az angyali üdvözlés, jobbról Mária ábrázolás látható. A kereszt szárán gótikus fülkében elhelyezett művészi ábrázolású szentek. Legfelül fej nélkül egy püspök alakja, alatta Szent Borbála, alatta Szent Gellért ábrázolás van kialakítva domború aláöltött hímzéssel. Legalul a felső hiányzó szakasz későgót fülkéje látszik a püspöki

süveggel. A hegedű alakú előrész középsávja vörös atlasz alapon aranyszállal hímzett sorokban rendezett tulipán-motívumokat látunk. A kereszt ábrázolások arcain egykori festések nyomai és kitöredezett pamutszállal történt tűfestés töredékei látszódnak. A hímzés olasz, közelebbről meghatározva az angyal ábrázolása, szembeütően a quattrocento Firenzéjére utal. A képek gazdag arany és selyemfonalas domború hímzéssel készültek.

Állapota

A szövet vetülékfonalai felszabadultak, az aranymotívumok leszövési szálai szakadozottak, az aranyszálak szabadon lebegnek. A szent ábrázolások a felismerhetlenség állapotáig lekopottak, hiányosak. A bélés a felirat alatt lyukas, hiányos. Az alapszöveten korábbi javítások láthatóak.

Restaurálás

Felületi portalanítás, állapot rögzítés, részletes fotózás után zsíralkoholszulfátos habos tisztítás, gyors szárítás következett. Az összetevőket szétválasztva szabásmintán rögzítettem az eredeti formát. A keresztben levő motívumokat, a régi javításokat feltártam. Tisztítás után a miseruha megszabadult a por és saját anyagának törmelékeitől, színei felélénkültek, felfrissültek. Az aranyszállal hímzett díszítéseket finom ecsettel és száraz habbal tisztítottam. A jó minőségű fémfonalaknak köszönhetően a hímzések megszabadultak az oxidációs elszíneződéstől és újra felragyogtak.

Pamutatlasz anyagot bordó színre festettem és bordóra festett csipkecérnával 3 mm-es sorokat lefektetve összedolgoztam a selyembrokátokat az alátámasztó anyaggal, ami ezután homogén és erős lett. A brokát súlyát immár az alátámasztó anyag hordozza és a lefogó öltések rögzítik az elszabadult fémszálakat is.

A bélést tisztítás után alátámasztással erősítettem meg mivel a felirat alatt szakadások és hiányok voltak.

A hímzéseket átvizsgáltam és ahol szükséges volt a elszabadult szálakat levarrtam. A domború hímzéssel készült szentek ábrázolásait, főleg az arcokra koncentrálnálva feltártam és újra áthímézve esztétikai látványát visszaadtam. A feltárás következtében a Szent Erzsébetnek vélt középső alak okozott kétségeket, mert az ábrázolás bal oldalánál elmosódottan tornyot lehetett felfedezni. Mivel toronnyal Szent Borbálát ábrázolják, így felmerült a gyanú, hogy talán itt is Szent Borbála ábrázolással lehet dolgunk, amit valószínűleg az 1630-as restaurálás során sem ismerhettek fel. A vászon arcborítás alatt egy aranyszállal kialakított töredék arc sejlett fel, és inkább zárdai öltözék részleteire lehetett következtetni, kezében torony körvonalával, ami bizonyította a feltételezésünket. Ezáltal sikerült az eredeti ábrázolási szándékot visszafejteni. Az alsóvárosi Havas Boldogasszony patrónája Szűz Mária látható a kereszt jobb oldalán, de Szent Borbála is megjelenik a templom életében, mint tisztelt szent, mert a ferences hagyományokban kiemelten tisztelt női vértanú és jelen van a templom művészeti ábrázolásai között is.

Felhasznált munkaóra:

2025. december 17.- 2026. március 4. között **380 óra**.

A restaurálást végezte:

Katkóné Bagi Éva textilrestaurátor

Tárolási javaslat:

Megvilágítás: max. 50 lux. A mesterséges fény UV tartalmát ki kell szűrni, sőt a miseruha csak akkor legyen megvilágítva, ha látogató tartózkodik előtte.

Hőmérséklet: 18–20 °C ennél kissé lehet hűvösebb, de melegebb ne legyen. A napi hőingadozás +/- 2 fok lehet.

Relatív nedveség: 45–55%, elfogadható határérték: 40-60 %. Napi ingadozás: 3-4 %, heti ingadozás: 5-10 % lehet.

Elhelyezés a tárolóban

A függőleges miatt ki kell küszöbölni, hogy a miseruha szövetét a saját súlya húzza. Ezért a miseruha szabásmintáját felhasználva fekete selyemből készült dupla tasakot készítettem, és puha vatelinnal béleltem alá, majd beleépítettem egy vasból készült akasztót. Erre az alapra öltöttem rá a miseruhát, ami formát ad a ruhának, és megtartja a szövetet is.

Szeged, 2026. február 27.